

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародного бізнесу та економічної теорії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор

_____

“ _____ ” _____ 20 17 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність (напрямок) **6.030206**   **Міжнародний бізнес**

факультет **міжнародних економічних відносин та туристичного
бізнесу**

2017 / 2018 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“28” серпня 2017 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: к. е. н., доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічної теорії Дерід І.О.

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародного бізнесу та економічної теорії

Протокол від “28” серпня 2017 року № 1

В.о. завідувача кафедри

_____ Дерід І.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від “28” серпня 2017 року № 1

Голова методичної комісії

_____ Григорова-Беренда Л.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки **бакалаврів** спеціальності (напряму) **6.030206 «Міжнародний бізнес»**.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі» є формування системи компетенцій, які необхідні для розробки, обґрунтування, прийняття та аналізу управлінських рішень в системі міжнародного бізнесу, що відзначається невизначеністю, а отже наявністю ризиків.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі»:

- розкриття сутності поняття економічний ризик;
- аналіз структури економічного ризику;
- порівняння підходів до розуміння ризику;
- ознайомлення із видами класифікації ризиків;
- розкриття сутності ризик-менеджменту в міжнародному бізнесі;
- ознайомлення із загальною структурою процесу управління ризиками та його основними етапами;
- ознайомлення із процесом планування управління ризиками;
- ознайомлення із процесом ідентифікації ризиків і специфікою цього процесу в міжнародному бізнесі;
- ознайомлення із процесами якісної та кількісної оцінки ризиків;
- ознайомлення із різновидами планування способів реакції на ризики;
- розкриття сутності процесу моніторингу та контролю за ризиками;
- ознайомлення зі специфікою політичних ризиків у міжнародному бізнесі та методами управління ними;
- ознайомлення зі специфікою кадрових ризиків в міжнародному бізнесі та методами управління ними;
- ознайомлення зі специфікою культурних ризиків в міжнародному бізнесі та методами управління ними;
- ознайомлення зі специфікою транспортних ризиків в міжнародному бізнесі та методами управління ними;
- ознайомлення зі специфікою ризиків у туристичному бізнесі та методами управління ними;
- ознайомлення із ризиками виходу компанії на міжнародний ринок та особливостями управління такими ризиками.

1.3. Кількість кредитів - 3

1.4. Загальна кількість годин - 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	-й
Семестр	
5-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	год.
Лабораторні заняття	
Не заплановано	год.
Самостійна робота	
42 год.	год.
Індивідуальні завдання	
Реферат (15 год. із самостійної роботи)	
Контрольна робота під час аудиторних занять (3 год. із самостійної роботи на підготовку)	

1.6. Заплановані результати навчання

В результаті вивчення дисципліни «Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі» студент повинен знати:

- сутність поняття економічний ризик;
- структуру економічного ризику;
- підходи до визначення економічного ризику;
- сутність ризик-менеджменту як системи та управління ризиками як процесу;
- структуру процесу управління ризиками;
- класифікацію ризиків;
- основні види ризиків, що мають місце в міжнародному бізнесі та способи управління ними.

Вміти:

- планувати процес управління ризиками;
- ідентифікувати економічні ризики для міжнародного бізнесу;
- проводити кількісний та якісний аналіз ризиків у міжнародному бізнесі;
- визначати способи реагування на конкретні ризики;
- налагоджувати контроль та моніторинг ризиків.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність поняття ризику, класифікація ризиків, специфіка ризиків при міжнародному бізнесі

Зміст. Сутність поняття економічний ризик. Наукові підходи до визначення поняття ризику в підприємстві. Класифікація ризиків. Сутність політичного, виробничого, технічного, фінансового, галузевого та інноваційного ризиків, їх специфіка при міжнародному бізнесі

Тема 2. Сутність ризик-менеджменту та структура процесу управління ризиками
Зміст. Ризик-менеджмент та суб'єкти ризику. Міжнародні стандарти ризик-менеджменту. Процес управління ризиками за етапами. Етап планування управління ризиками. Етап ідентифікації ризиків. Якісний аналіз (оцінка) ризиків. Кількісний аналіз ризиків. Планування реагування на ризики (ухилення від ризику, прийняття ризику, зниження ризику, передача ризику). Диверсифікація, хеджування, лімітування, страхування, резервування коштів (самострахування). Моніторинг та контроль за ризиками

Тема 3. Політичний ризик у міжнародному бізнесі та управління ним.
Зміст. Сутність та специфіка політичного ризику. Основні види ризикових подій при політичному ризику в міжнародному бізнесі. Аналіз політичного ризику та структури, що ним займаються. Методи управління політичним ризиком.

Тема 4. Кадровий ризик в міжнародному бізнесі та управління ним.
Зміст. Сутність кадрового ризику. Класифікація кадрових ризиків. HR- менеджер та його роль в управлінні даним видом ризику. Ідентифікація кадрових ризиків у МБ. Кількісний та якісний аналіз кадрових ризиків. Методи управління кадровими ризиками в міжнародному бізнесі.

Тема 5. Ризик-менеджмент культурних ризиків у міжнародному бізнесі.
Зміст. Сутність культурного ризику. Основні типи культурних ризиків для міжнародного бізнесу. Сутність культурного інтелекту та його застосування при ризик-менеджменті культурних ризиків. Способи управління культурними ризиками.

Тема 6. Управління транспортними ризиками міжнародного бізнесу.
Зміст. Сутність транспортних ризиків. Виявлення транспортних ризиків. Кількісний та якісний аналіз транспортних ризиків. Основні способи управління транспортними ризиками. Моніторинг та контроль транспортних ризиків.

Тема 7. Специфіка ризиків у туристичному бізнесі, способи управління ними.
Зміст. Зовнішні та внутрішні ризики туристичного бізнесу. Кількісний та якісний аналіз ризиків туристичного бізнесу. Основні способи управління ризиками туристичного бізнесу.

Тема 8. Управління інвестиційними ризиками у міжнародному бізнесі
Зміст. Сутність інвестиційного ризику та його специфіка в міжнародному бізнесі. Інвестиційна невизначеність та методи її розрахунку. Інвестиційний ризик-менеджмент у ТНК. Страхування іноземних інвестицій

Тема 9. Управління валютним ризиком у міжнародному бізнесі
Зміст. Сутність валютного ризику та його значення в міжнародному бізнесі. Види валютних ризиків. Способи управління валютними ризиками

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Сутність поняття ризику, класифікація ризиків, специфіка ризиків при міжнародному бізнесі	8	4	2			2
Тема 2. Сутність ризик-менеджменту та структура процесу управління ризиками	8	4	2			2
Тема 3. Політичний ризик у міжнародному бізнесі та управління ним.	8	4	2			2
Тема 4. Кадровий ризик в міжнародному бізнесі та управління ним.	8	4	2			2
Тема 5. Ризик-менеджмент культурних ризиків у міжнародному бізнесі.	8	4	2			2
Тема 6. Управління транспортними ризиками міжнародного бізнесу.	8	4	2			2
Тема 7. Специфіка ризиків у туристичному бізнесі, способи управління ними.	5	2	1			2
Тема 8. Управління інвестиційними ризиками у міжнародному бізнесі	7	4	1			2
Тема 9. Управління валютним ризиком у міжнародному бізнесі	5	2	1			2
Контрольна робота	4		1			3
Реферат	15					15
Екзамен	6					6
Усього годин	90	32	16			42

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність поняття ризику, класифікація ризиків, специфіка ризиків при міжнародному бізнесі	2
2	Сутність ризик-менеджменту та структура процесу управління ризиками	2
3	Політичний ризик у міжнародному бізнесі та управління ним.	2
4	Кадровий ризик в міжнародному бізнесі та управління ним.	2
5	Ризик-менеджмент культурних ризиків у міжнародному бізнесі.	2
6	Управління транспортними ризиками міжнародного бізнесу.	2

7	Специфіка ризиків у туристичному бізнесі, способи управління ними.	1
8	Управління інвестиційними ризиками у міжнародному бізнесі	1
9	Управління валютним ризиком у міжнародному бізнесі	1
	Контрольна робота	1
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Підготовка до семінарського заняття 1. Вивчення основних підходів до визначення поняття економічний ризик. Підготувати 10 різних визначень поняття ризику, вказати той, що видається вам найбільш придатним, обґрунтувати відповідь.	2
2	Підготовка до семінарського заняття 2. Скласти таблицю переваг та недоліків усіх існуючих видів збору інформації при ідентифікації ризиків. За даними скласти матрицю вірогідностей та наслідків.	2
3	Підготуватися до семінарського заняття 3. Прочитати та бути готовими до обговорення рекомендовані наукові статті, присвячені темі політичного ризику та управління ним	2
4	Підготуватися до семінарського заняття 4. Прочитати та бути готовими до обговорення рекомендовані наукові статті, присвячені темі кадрового ризику в МБ та управління ним	2
5	Підготуватися до семінарського заняття 5. Прочитати та бути готовими до обговорення рекомендовані наукові статті, присвячені темі культурних ризиків у МБ та шляхам управління ними	2
6	Підготуватися до семінарського заняття 6. Прочитати та бути готовими до обговорення рекомендовані наукові статті, присвячені темі транспортних ризиків та страхуванню транспортних ризиків.	2
7	Підготуватися до семінарського заняття 7. Прочитати та бути готовими до обговорення рекомендовані наукові статті, присвячені темі ризиків у міжнародному бізнесі та шляхам управління ними	2
8	Вивчити лекцію за темою 8, вирішити задачі на розрахунки невизначеності в інвестиційних проектах	2
	Вивчити лекцію за темою 9	2
	Написати реферат	15
9	Підготуватися до контрольної роботи за винесеними на неї питаннями	3
10	Підготуватися до письмового іспиту за наданими екзаменаційними питаннями	6
11	Разом	42

6. Індивідуальні завдання

1. Передбачене індивідуальне завдання у вигляді написання реферату. На виконання завдання виділено 15 годин із обсягу самостійної роботи.

Вимоги до реферати. Обсяг 15-25 сторінок. Шрифт Times New Roman, 14 шрифт, 1,5 – інтервал. Абзац – 1,25. Поля: верхнє та нижнє – 2 см., праве – 1,5 см, лїве – 3 см.

Посилання на використані джерела інформації – обов'язкові. Джерел – не менше 10-х.

Теми рефератів

1. Методи ідентифікації ризиків
2. Легально-урядові політичні ризики
3. Роль екстра-легального політичного ризику в міжнародному бізнесі
4. Сутність рейтингу країн за ступенем країнового ризику. Аналіз країнового ризику по країнах світу за даними 2017 року.
5. Сутність та класифікація кадрового ризику
6. Специфіка кадрового ризику в міжнародному бізнесі
7. Аутсорсинг персоналу як метод зниження кадрового ризику
8. Лізинг персоналу як метод зниження кадрового ризику
9. Аутстафінг персоналу як метод зниження кадрового ризику
10. Ризик наявності зловживань робочою силою в ТНК
11. Ризик моббінгу в міжнародному бізнесі.
12. Страхування як спосіб управління транспортними ризиками
13. Ризики туристичного бізнесу та способи управління ними
14. Страхування іноземних інвестицій
15. Методи зниження валютного ризику в міжнародному бізнесі
16. Аналіз країнових ризиків

2. Передбачене індивідуальне завдання у вигляді написання контрольної роботи під час аудиторних занять за індивідуальним варіантом завдання. Детальніше в НМКД.

7. Методи контролю

Метод контролю – це система дій, націлена на перевірку знань студента. У даному курсі дисципліни «Ризик-менеджмент в МБ» використовуються наступні форми контролю:

усний контроль, що по своїй сутності передбачає діалог і перевірку репродуктивного відтворення студентом отриманої інформації;

дискусія, що передбачає активний диспут між усією групою та викладачем стосовно знаходження відповіді на поставлене питання;

обговорення наукових статей з тематики семінарського заняття;

перевірка письмових домашніх завдань на закріплення матеріалу;

письмовий контроль у вигляді написання 1 контрольної роботи, що містить як завдання, що потребують розгорнутої відповіді, так і тести та задачі;

перевірка індивідуального завдання – реферату;

перевірка наявності конспекту лекцій;

підсумковий контроль у вигляді письмового екзамену.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота									Екзамен	Сума			
Семінарські заняття								Контрольна робота, передбачена навчальним планом			Реферат	Конспект	Разом
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7,8	T9	10	15	10	60	40	100
3	3	3	3	3	3	4	3						

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Балдин К.В. Риск-менеджмент: Учебное пособие / Балдин К.В., Воробьев С.Н. — М.: Гардарики, 2005. - 285 с: ил.
2. Коломиец, А.Н. Экономические риски : Учеб.пособие / А.Н. Коломиец, Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина . – Харків : Б.и., 2000 . – 64 с.
3. Кузнецова Н.В. Управление рисками/ Н.В. Кузнецова.–Владивосток: Дальневосточный университет, 2004. – 165 с.
4. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2004. – 200 с.
5. Стрельбицька Н.С. Управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності: конспект лекцій.– Тернопіль.: Тернопільський національний економічний університет, 2010
6. Тэпман Л.Н. Риски в экономике: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. ВА Швандара. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. - 380 с.
7. Финансово-экономические риски : учебное пособие / Е. Г. Князева, Л. И. Юзвович, Р. Ю. Луговцов, В. В. Фоменко. — Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2015. — 112 с.
8. Этрил П. Финансовый менеджмент для неспециалистов / Пер. с англ. Под. ред. Е.Н.Бондареской.– СПб.: Питер, 2006.– 608 с.

Допоміжна література

1. Ариф Заман. Репутационный риск: управление в целях создания стоимости / Пер. с англ. Ю.Косубова.– М. : ЗАО «Олимп-бизнес», 2008.– 416 с.
2. Гончар Г.П. Адаптація світових стандартів ризик-менеджменту до діяльності вітчизняних компаній [електронний ресурс]/ Г.П. Гончар // Ефективна економіка. – 2014. – №3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2824>
3. Дюгованець О.М. Комплексний аналіз управління ризиками в галузі міжнародного бізнесу / О.М. Дюгованець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 6 (частина 1).– С. 92-96

4. Калініченко Л.Л. Управління кадровим ризиком на основі застосування когнітивного моделювання / Л. Калініченко// Ефективна економіка. – 2012. – №7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1275>
5. Коломієць Г.М. Ризик-менеджмент як фактор сталого розвитку світової економіки/ Г.М. Коломієць // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №3 (165).– С. 43-49
6. Митрофанова А.Е. Социально-экономическое содержание и структура кадровых рисков в организации / А.Е. Митрофанова// Электронный журнал «Вестник МГОУ». – 2013.– №2. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/317>
7. Сардарян А. Мультинациональные команды / А.Сардарян, В.Чернова // Управление персоналом .– 2008.– №24 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.top-personal.ru/issue.html?1849>

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Інтернет-портал для управлінців. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/interview/>
2. Political Risk Services . – Режим доступу: <http://www.prsgroup.com/about-us/our-two-methodologies/prs>
3. Business Environment Risk Index . – Режим доступу <http://www.beri.com/Publications/BRS.aspx>
4. 2016 Political Risk Map [electronic resource] / Aon . – Mode of access: <http://www.aon.com/chile/attachments/RiskMap2016.pdf>
5. Our methodologies [electronic resource] / Euler Hermes Group. – Mode of access: <http://www.eulerhermes.com/economic-research/our-methodologies/Pages/methodologies.aspx>
6. Geopolitical Threats for the Year Ahead: Marsh’s Political Risk Map 2016 [electronic resource] / MARSH, January 2016. – Mode of access: <http://www.dn.pt/DNMultimedia/DOCS+PDFS/Political%20Risk%20Map%2001-2016.pdf>
7. Country risk map [electronic resource] / Euler Hermes Group. – <http://www.eulerhermes.com/economic-research/country-risks/Pages/country-reports-risk-map.aspx#country-reports>